

GLÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
Departament Pracy i Warunków Życia

Warszawa, 22.05.2009 r.

Informacja sygnalna

WYNIKI BADAŃ GUS

Sytuacja gospodarstw domowych w 2008 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych

W 2008 r. w gospodarstwach domowych przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł około 1046 zł i był realnie wyższy o 8,0 % od dochodu z roku 2007. Wzrost realnego poziomu dochodów odnotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych. Największy wzrost realnego poziomu dochodów wystąpił w gospodarstwach pracowników, natomiast najmniejszy w gospodarstwach rolników. Zróżnicowanie dochodów pomiędzy grupami społeczno-ekonomicznymi w ramach poszczególnych źródeł dochodów nie uległo istotnym zmianom. Udział dochodów z głównego źródła utrzymania w dochodzie rozporządzalnym uległ niewielkiemu zwiększeniu (w granicach 0,6-1,8 p.proc.) w stosunku do roku ubiegłego w większości grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych. Wyjątek stanowiły gospodarstwa rolników, gdzie udział dochodu z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie obniżył się o 1,2 p.proc.

W 2008 r. poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wydatków w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na osobę wyniósł około 905 zł, w tym na towary i usługi konsumpcyjne około 865 zł. Wydatki ogółem, w ujęciu realnym, jak i wydatki na towary i usługi konsumpcyjne były wyższe niż w roku poprzednim o 7,1%. Realny wzrost wydatków zanotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych. W strukturze wydatków ogółu badanych gospodarstw domowych w porównaniu z poprzednim rokiem największy wzrost udziału wydatków odnotowano w takich grupach jak użytkowanie mieszkania i nośniki energii, transport, rekreacja i kultura, natomiast spadek wystąpił przede wszystkim w grupie wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe.

Utrzymuje się dalszy spadek poziomu ilościowego spożycia niektórych podstawowych artykułów żywnościowych, zwłaszcza – mleka, kaszy, ryżu, płatków, tłuszczów zwierzęcych, pieczywa, jaj oraz niektórych warzyw (głównie ziemniaków) i owoców (przede

wszystkim jabłk). Natomiast wzrosło spożycie przetworów mięsnych i innych przetworów zawierających mięso, ryb oraz owoców pestkowych, jagodowych i bananów.

Utrzymała się tendencja poprawy wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania, tj. cyfrowy aparat fotograficzny, odtwarzacze MP3 i DVD, komputer osobisty z dostępem do Internetu, zestaw kina domowego, kamerę video, a spośród sprzętu AGD – zmywarkę do naczyń i kuchenkę mikrofalową.

Dochody

Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2008 r. wyniósł około 1046 zł. Najwyższy poziom dochodów osiągnęły w analizowanym roku gospodarstwa pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym – o 28,0% wyższy od dochodu w gospodarstwach ogółem. Dochód wyższy od przeciętnego uzyskały ponadto gospodarstwa emerytów o 4,9% oraz pracowników – o 0,4% (w tym w gospodarstwach pracowników na stanowiskach nierobotniczych dochód był wyższy o 33,2 %). Miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w pozostałych grupach gospodarstw był niższy od przeciętnego dochodu w gospodarstwach ogółem (u rencistów – o 23,3% oraz u rolników – o 15,1%). Dotyczy to także gospodarstw pracowników na stanowiskach robotniczych – o 22,0%. Nadal występowało silne powiązanie pomiędzy zróżnicowaniem poziomu nominalnego dochodu rozporządzalnego na osobę w poszczególnych grupach społeczno – ekonomicznych, a wielkością gospodarstw i ich składem osobowym.

Najwyższy przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na gospodarstwo domowe w 2008 r. osiągnęły gospodarstwa pracujących na własny rachunek – ok. 4439 zł. W gospodarstwach rolników wyniósł on ok. 3816 zł, pracowników – ok. 3527 zł, a emerytów – ok. 2067 zł. Najniższym dochodem rozporządzalnym dysponowały gospodarstwa rencistów – ok. 1545 zł.

W 2008 r. w skali ogółu gospodarstw domowych realny poziom dochodów był dużo wyższy niż przed rokiem. Utrzymanie się tendencji wzrostowej dochodów gospodarstw domowych zawdzięczamy kilku zjawiskom mającym miejsce w ubiegłym roku w skali całej gospodarki. Przede wszystkim stopa bezrobocia w 2008 r. uległa obniżeniu (stopa bezrobocia rejestrowanego w grudniu w 2008 r. wynosiła 9,5% w porównaniu do 11,2% w analogicznym okresie 2007 r. i 14,8% w 2006 r.). Siła nabywcza przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2008 r. była o 5,9% wyższa niż w roku poprzednim. Zwiększyła się siła nabywcza płac szczególnie w odniesieniu do większości towarów

żywnościowych, odzieży i obuwia, łączności, rekreacji i kultury, wyposażenia mieszkań, transportu, zdrowia czy edukacji. Wzrosła też siła nabywcza przeciętnej emerytury i renty brutto w systemie pracowniczym (o 4,1%), a także nieznacznie emerytury i renty rolników indywidualnych (o 0,5%).

W gospodarstwach domowych realna wartość dochodu rozporządzalnego na osobę wzrosła o 8,0%. Wzrost realnego poziomu dochodów odnotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych, w tym największy – w gospodarstwach domowych pracowników (o 10,3%). W następnej kolejności były gospodarstwa emerytów (o 4,7%), pracujących na własny rachunek (o 3,4 %) i rencistów (1,1%), natomiast w gospodarstwach rolników wzrost był minimalny (0,4%).

W 2008 r. nieznacznej zmianie uległa struktura dochodu rozporządzalnego według źródeł jego pozyskania. W dochodzie rozporządzalnym gospodarstw domowych rencistów, podobnie jak u emerytów, udział głównego źródła utrzymania, (tj. z rent lub emerytur) wzrósł w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,8 p.proc., u pracujących na własny rachunek – o 0,6 p.proc., a u pracowników o 1,0 p.proc. W grupie gospodarstw domowych rolników nastąpił spadek udziału dochodów z głównego źródła utrzymania o 1,2 p.proc.

Zróżnicowanie dochodów wewnątrz poszczególnych grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych nie uległo istotnym zmianom. W 2008 r przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny 20% osób o najwyższych dochodach (V grupa kwintylowa) wynosił 2171 zł na osobę i był 6,2-krotnie wyższy od analogicznego dochodu 20% osób uzyskujących najniższe dochody (I grupa kwintylowa). Relacja ta nie uległa zmianie w porównaniu z rokiem ubiegłym.

W najliczniej występujących w Polsce grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych, tj. w gospodarstwach pracowników oraz ujętych łącznie gospodarstwach emerytów i rencistów, przewaga poziomu dochodu rozporządzalnego osób najzamożniejszych nad najbiedniejszymi była w tym samym czasie odpowiednio 5,2-krotna oraz 4,4-krotna (w 2007 r. – 5,3-krotna oraz 4,5-krotna). W gospodarstwach pracowników przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę 20% osób najzamożniejszych wyniósł w 2008 r. – 2147 zł, a u emerytów i rencistów – 1863 zł.

W 2008 r. w gospodarstwach ogółem 20% osób znajdujących się w najlepszej sytuacji dochodowej dysponowało około 41,4 % (w 2007 r. – 41,9%) dochodów całej badanej zbiorowości gospodarstw domowych, podczas gdy 20% osób pozostających w sytuacji najgorszej – podobnie jak w roku ubiegłym, około 6,8%.

Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę i strukturę dochodów gospodarstw domowych jest miejsce zamieszkania tych gospodarstw. Zróżnicowana dynamika rozwoju gospodarczego poszczególnych województw ma decydujący wpływ na poziom i tempo zmian dochodów ludności różnych rejonów Polski. **W 2008 r. w sześciu województwach gospodarstwa domowe dysponowały dochodami wyższymi od przeciętnej krajowej.** Były to gospodarstwa z województw: mazowieckiego, dolnośląskiego, pomorskiego, opolskiego, lubuskiego

i zachodniopomorskiego. Przeciętna miesięczna wartość dochodu rozporządzalnego na osobę była najwyższa w woj. mazowieckim - ok. 1336 zł, zaś najniższa w woj. podkarpackim i wynosiła ok. 791 zł na osobę w gospodarstwie domowym (o 24,3% niższa od średniej krajowej).

Różnice dochodowe uwidaczniają się również pomiędzy mieszkańcami miast i wsi. **W 2008 r. dochód rozporządzalny na osobę w rodzinie wiejskiej był o ok. 30% niższy od dochodu na osobę w rodzinie miejskiej** (przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach zamieszkujących wieś wyniósł ok. 836 zł, a w miastach ok. 1176 zł). Różnice te wynikają nie tylko z wysokości dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa, ale są również związane z większą, w porównaniu do miast, liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw zamieszkujących wieś, co zdecydowanie wpływa na poziom dochodów w przeliczeniu na osobę.

Biorąc pod uwagę typy biologiczne gospodarstw domowych to w najlepszej sytuacji znajdowały się małżeństwa bez dzieci, których dochód rozporządzalny na 1 osobę wyniósł – ok.1471 zł – tj. o 40,7% więcej niż przeciętnie w kraju. Jeśli porównamy te gospodarstwa z gospodarstwami małżeństw z dziećmi na utrzymaniu różnica ta będzie jeszcze większa – 54,8%, (przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny wyniósł w tych gospodarstwach ok.950 zł na osobę tj. o 9,1% poniżej średniej ogólnopolskiej). W najgorszej sytuacji znajdowały się gospodarstwa małżeństw z 3 i więcej dzieci – ok. 640 zł na osobę w gospodarstwie domowym (o 38,8% poniżej średniej dla Polski ogółem). **Rodziny samotnych matek lub ojców z dziećmi na utrzymaniu dysponowały przeciętnie w 2008 r. ok. 835 zł na osobę. Było to o ok.12,1% mniej niż w gospodarstwach małżeństw z dziećmi i o ok. 20,1% poniżej średniej krajowej.**

Poniżej przeciętnej krajowej (o ok. 15,2%) kształtował się również poziom miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych, które miały w swoim składzie osobę niepełnosprawną. Przeciętny dochód rozporządzalny wynosił w tych gospodarstwach ok. 887 zł na osobę, podczas gdy w gospodarstwach nie mających w swoim składzie osób niepełnosprawnych wynosił ok. 1093 zł na 1 osobę. **W przypadku gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi przeciętny dochód rozporządzalny był o ok. 18,9% niższy niż w gospodarstwach bez osób niepełnosprawnych.**

Wydatki

W 2008 r. poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wydatków w gospodarstwach domowych ogółem wyniósł około 905 zł w przeliczeniu na osobę, w tym na towary i usługi konsumpcyjne – około 865 zł. Zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych wydatków pomiędzy poszczególnymi grupami społeczno-ekonomicznymi, było relatywnie duże, podobnie jak w 2007 r. Poziom wydatków wyższy od przeciętnego osiągnęły gospodarstwa

pracujących na rachunek własny (o 31,9%), emerytów (o 8,6%) oraz pracowników na stanowiskach nierobotniczych (o 29,0%), a poziom niższy – rolników (o 23,3%), rencistów (o 14,7%) oraz pracowników ogółem (o 1,9%), w tym pracowników na stanowiskach robotniczych (o 23,1%).

W gospodarstwach ogółem realne wydatki na towary i usługi konsumpcyjne w przeliczeniu na osobę w 2008 r. były wyższe niż przed rokiem (o 7,1%). Realny wzrost wydatków na towary i usługi konsumpcyjne odnotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych. Największy wzrost wydatków nominalnych odnotowano w gospodarstwach pracowników na stanowiskach robotniczych (o 14,2%) oraz w gospodarstwach rolników (o 12,8%), zaś najniższy w gospodarstwach rencistów (o 8,7%).

Różnice w strukturze wydatków ogółu gospodarstw domowych między 2008 a 2007 rokiem w zakresie większości grup towarów i usług konsumpcyjnych nie przekroczyły 0,3 p.proc., z wyjątkiem wzrostu udziału wydatków na transport (o 0,8 p.proc.) oraz użytkowanie mieszkania i nośniki energii (o 0,5 p.proc.) w tym wzrostu wydatków na same nośniki energii (o 0,2 p.proc.), natomiast **spadł o 1 p.proc. udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe.** Spadek ten zanotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych poza gospodarstwami rencistów, gdzie udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe pozostał bez zmian. Największe różnice pomiędzy rokiem 2008 a 2007 wystąpiły w gospodarstwach domowych rolników (spadek o 2 p.proc.) oraz gospodarstwach pracowników na stanowiskach robotniczych (o 1,6 p.proc.).

Wzrost wydatków z jednej strony spowodowany był wzrostem cen znacznej części towarów – zwłaszcza żywności i transportu, a z drugiej strony dużym wzrostem wynagrodzeń przewyższającym wzrost cen. W związku z tym towary i usługi stały się dla znacznej części społeczeństwa (pomimo wzrostu cen) bardziej atrakcyjne.

We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych **wzrósł udział wydatków na użytkowanie mieszkania i nośniki energii**, zwłaszcza w gospodarstwach pracujących na własny rachunek – o 1,3 p.proc. i emerytów – o 1,1 p.proc. Wzrosty odnotowano również w wydatkach wszystkich grup społeczno-ekonomicznych na same nośniki energii (zwłaszcza w gospodarstwach pracujących na własny rachunek – o 0,7 p.proc. i w gospodarstwach domowych emerytów o 0,6 p.proc.). **Większy był także udział wydatków na transport** w wydatkach ogółem, we wszystkich grupach gospodarstw zwłaszcza w gospodarstwach pracowników na stanowiskach robotniczych - o 0,9 p. proc. **Wzrósł także udział wydatków na rekreację i kulturę**, głównie w gospodarstwach rolników i pracowników na stanowiskach nierobotniczych (o 0,6 p.proc.). Spadek odnotowano jedynie w gospodarstwach pracujących na własny rachunek (o 0,6 p.proc.).

Obniżył się udział wydatków na łączność we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych, zwłaszcza w gospodarstwach pracujących na własny rachunek o 0,5 p.proc.

Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych jest czynnikiem wyraźnie różnicującym poziom i strukturę wydatków. Wyraża się to m.in. większym obciążeniem budżetów rodzin najuboższych wydatkami na zaspokojenie podstawowych potrzeb, tj. wydatkami na żywność i napoje bezalkoholowe oraz na stałe opłaty mieszkaniowe (opłaty na rzecz właścicieli, zaopatrywanie w wodę i inne usługi związane z zamieszkiwaniem oraz nośniki energii). W 2008 r. w budżetach 20% osób o najniższych dochodach w gospodarstwach domowych ogółem wydatki te stanowiły łącznie 53,1%, w gospodarstwach pracowników – 52,8%, a w gospodarstwach emerytów i rencistów – 58,3%. Wydatki podstawowe nie sięgały natomiast nawet połowy ogółu wydatków u 20% osób o najwyższych dochodach (w gospodarstwach ogółem – 32,6%, pracowników – 30,5%, emerytów i rencistów – 40,8%). W porównaniu do ubiegłego roku obciążenie budżetów rodzinnych podstawowymi wydatkami, zarówno rodzin najuboższych jak i najbogatszych uległo znacznemu obniżeniu odpowiednio w gospodarstwach domowych ogółem o 1,1 p.proc. i o 0,8 p.proc., w gospodarstwach pracowników o 1,5 p.proc. i o 0,7 p.proc. W najuboższych gospodarstwach emerytów i rencistów wystąpił wzrost o 2,3 p.proc., a w najbogatszych spadek o 0,5 p.proc.

W 2008 r. poziom przeciętnych miesięcznych wydatków 20% osób o najwyższych dochodach w gospodarstwach ogółem wyniósł 1673 zł na osobę i był 3,7-krotnie wyższy od poziomu wydatków 20% osób o najniższych dochodach. W gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym 20% osób najzamożniejszych wydało przeciętnie 2511 zł na osobę, tj. 4,6-krotnie więcej niż 20% osób najbiedniejszych, w gospodarstwach pracowników - 1663 zł na osobę, tj. 3,8-krotnie więcej niż 20% osób najbiedniejszych, a w gospodarstwach emerytów i rencistów – 1601 zł na osobę, tj. 3,5-krotnie więcej.

W porównaniu z rokiem poprzednim w relacjach między poziomami wydatków osób najbogatszych i najbiedniejszych w gospodarstwach domowych ogółem, jak i w gospodarstwach pracowników oraz emerytów i rencistów nie odnotowano istotnych zmian.

Podobnie jak w dwóch poprzednich latach najmniejsze zróżnicowanie między osobami najzamożniejszymi a najbiedniejszymi dotyczyło wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe (1,9-krotna przewaga wydatków osób o najwyższych dochodach nad wydatkami osób najbiedniejszych). Znacznie większe różnice pomiędzy tymi grupami osób wystąpiły w odniesieniu do wydatków na towary i usługi nieżywnościowe, przy czym skala różnic zależała od grupy potrzeb i grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstw (w gospodarstwach ogółem – około 4,6-krotna, w tym u pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym – około 5,8-krotna, u pracowników – około 4,7-krotna, u emerytów i rencistów – około 4,2-krotna, a u rolników 1,8-krotna).

Zróżnicowany był poziom, a także struktura wydatków w poszczególnych województwach. Poziom wydatków (na osobę) wyższy od średniej wartości wydatków w Polsce

odnotowano w 6 województwach tj. mazowieckim, opolskim, dolnośląskim, lubuskim, łódzkim i pomorskim. Były to te same województwa (poza województwem łódzkim), w których również odnotowano najwyższe (powyżej przeciętnej krajowej) przeciętne miesięczne dochody na osobę. Przeciętna miesięczna wartość wydatków na osobę była najwyższa w woj. mazowieckim – około 1147 zł (o 26,9% wyższa od średniej krajowej), a najniższa w woj. podkarpackim – około 743 zł (o 17,9% niższy od średniej krajowej).

Znacząca różnica poziomu wydatków wystąpiła pomiędzy gospodarstwami zamieszkującymi miasta i wieś. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach wiejskich stanowiły 72,8% wydatków gospodarstw miejskich i były o 18,7% niższe niż wydatki przeciętne. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach zamieszkujących wieś wyniosły około 735 zł, zaś w miastach około 1010 zł na osobę w gospodarstwie domowym.

Poziom i struktura wydatków w zależności od typu biologicznego gospodarstwa domowego była zróżnicowana. Najwyższy poziom wydatków miały małżeństwa bez dzieci – około 1267 zł na osobę. Wydatki te były o 40,1% wyższe niż w gospodarstwach ogółem. Wydatki wyższe od przeciętnych odnotowano również wśród małżeństw z 1 dzieckiem na utrzymaniu. Ma to związek z relatywnie wysokimi dochodami wymienionych typów rodzin. W gospodarstwach małżeństw z 2 i więcej dzieci na utrzymaniu wydatki malały wraz ze wzrostem liczby dzieci i były niższe od przeciętnych w kraju. Przeciętne wydatki matek i ojców samotnie wychowujących dzieci (około 857 zł na osobę) były niższe o 5,2% od poziomu przeciętnych wydatków ogółu gospodarstw domowych.

Poniżej przeciętnej krajowej kształtował się poziom miesięcznych wydatków na osobę w gospodarstwach domowych, które miały w swoim składzie osobę niepełnosprawną. Przeciętne miesięczne wydatki wyniosły w tych gospodarstwach ok. 781 zł na osobę, podczas gdy w gospodarstwach nie mających w swoim składzie osób niepełnosprawnych wyniosły ok. 942 zł na osobę. W przypadku gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi było to o około 13,7% poniżej średniej krajowej i o około 17,1% mniej w porównaniu z gospodarstwami bez osób niepełnosprawnych.

Spożycie ilościowe żywności

Rok 2008 był kolejnym, w którym poziom spożycia większości podstawowych artykułów żywnościowych uległ obniżeniu, przy coraz częstszym korzystaniu z półproduktów. Najbardziej spadło spożycie mleka (o 5,2%). Ponadto obniżyło się m. in. spożycie kaszy, ryżu, płatków (o 4,7%), tłuszczu zwierzęcych (o 4,3%) w tym masła (o 3,3%), pieczywa (o 4,3%), jaj (o 3,3%) oraz warzyw o 2,4%. Przyczyną spadku spożycia warzyw był głównie spadek spożycia ziemniaków o 5,9% przy jednoczesnym spadku ceny ziemniaków

o 20,8%. Zmniejszenie spożycia pozostałych produktów mogło być spowodowane wzrostem ich cen (od ok. 4,5% do 29,0%) oraz zmianami w modelu konsumpcji polegającymi na coraz częstszym korzystaniu z półproduktów lub gotowych produktów jak np. wzrost spożycia przetworów ziemniaczanych o 22,2%.

Spadło także spożycie owoców cytrusowych o 4,8% oraz jabłek o 4,6% przy jednoczesnym wzroście spożycia ogółem owoców o 5,6%. W przypadku owoców cytrusowych w 2008 roku ceny wzrosły o ok. 11%, a w przypadku jabłek o ok. 10%. Wzrost spożycia owoców był wynikiem wyższego spożycia śliwek (o 63,6%) oraz pozostałych owoców pestkowych (o 23,8%), owoców jagodowych (o 19,1%) oraz bananów (o 17,1%). **We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych wzrosło spożycie przetworów mięsnych i innych przetworów zawierających mięso** o 8,6%, zwłaszcza w gospodarstwach rencistów (o 12,2%). Wzrosło również spożycie ryb (o 6,7%) z wyjątkiem gospodarstw rolników (spadek o 3,0%).

Poziom spożycia większości artykułów żywnościowych zależy od dochodów gospodarstwa domowego. Wraz ze wzrostem poziomu zamożności gospodarstw rośnie także poziom spożycia niektórych artykułów żywnościowych. Na przykład w gospodarstwach domowych ogółem osiągających najwyższe dochody (V kwintyl) w 2008 r. spożywano 5-krotnie więcej soków warzywnych, prawie 4-krotnie więcej wód mineralnych i źródlanych, około 3,6-krotnie więcej soków owocowych, 2,7-krotnie więcej jogurtów, ponad 2,4-krotnie więcej owoców a zwłaszcza jagodowych (3,3-krotnie) i cytrusowych (3,2-krotnie), 2,4-krotnie więcej wysokogatunkowych wędlin i kielbas, 2,4-krotnie więcej masła, 2,2-krotnie ryb i ponad 2-krotnie więcej wyrobów ciastkarskich niż w rodzinach o najniższych dochodach (I kwintyl). Natomiast w gospodarstwach domowych o najniższych dochodach (I kwintyl) spożywano więcej chleba, mąki, mleka, margaryny, ziemniaków i cukru niż w gospodarstwach o najwyższych dochodach.

Zróżnicowanie w spożyciu podstawowych produktów pomiędzy województwami jest duże. Pieczywa i produktów zbożowych najwięcej spożywają mieszkańcy województwa świętokrzyskiego a najmniej województwa pomorskiego (różnica o 2,78 kg/osobę), mięsa – najwięcej woj. podlaskiego a najmniej woj. podkarpackiego (różnica o 1,67 kg/osobę), natomiast wędlin wysokogatunkowych – najwięcej woj. podlaskiego a najmniej woj. kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego (różnica o 0,42 kg/osobę). Najwyższe spożycie ryb odnotowano w woj. warmińsko-mazurskim a najniższe - w woj. podkarpackim (różnica o 0,23 kg/osobę). Owoce najwięcej spożywają mieszkańcy woj. mazowieckiego, a warzyw woj. świętokrzyskiego – najmniej woj. śląskiego (różnice odpowiednio 0,89 kg/osobę i 3,24 kg/osobę).

Spożycie żywności jest nadal silnie związane z miejscem zamieszkania. Gospodarstwa domowe zamieszkujące tereny wiejskie w porównaniu z gospodarstwami domowymi w miastach spożywały w przeliczeniu na 1 osobę o 1,82 kg więcej pieczywa i produktów zbożowych, mięsa surowego o 0,47 kg, mleka o 1,23 l, jaj o 1,77 szt., warzyw o 1,98 kg. Natomiast mieszkańcy miast w porównaniu z mieszkańcami terenów wiejskich

spożywali w przeliczeniu na 1 osobę więcej o 0,11 kg wędlin wysokogatunkowych, jogurtów o 0,17 kg, owoców o 0,22 kg, napojów bezalkoholowych o 2,22 l.

Spożycie żywności zależne jest od wielkości i składu rodziny. W gospodarstwach domowych o nielicznym składzie osobowym, bez dzieci na utrzymaniu, spożycie podstawowych produktów żywnościowych jest bardziej obfite i zróżnicowane w przeliczeniu na osobę w porównaniu do gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu.

Wyposażenie w przedmioty trwałego użytkowania

W 2008 r. nastąpił dalszy wzrost wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania. Dotyczyło to takich rodzajów sprzętu audiowizualnego i multimedialnego, jak odtwarzacze MP3, komputery osobiste (z dostępem do Internetu), drukarki, DVD, kamery wideo, telefony komórkowe a przede wszystkim cyfrowe aparaty fotograficzne, a wśród artykułów AGD – zmywarki do naczyń oraz kuchenki mikrofalowe. Zaobserwowano też stosunkowo wysoką dynamikę wyposażenia gospodarstw domowych w pojazdy jednośladowe (motocykle, skutery, motorowery).

W 2008 r. komputer osobisty posiadało 56,4% gospodarstw domowych (w 2007 r. – 50,1% a w 2006 r.- 43,7%), w tym z dostępem do Internetu – 45,7%. Najlepiej w sprzęt ten wyposażone były gospodarstwa pracujących na własny rachunek (odpowiednio 85,9% i 76,5%) oraz gospodarstwa pracowników (76,0% i 62,5%), przy czym największa poprawa w tym zakresie w stosunku do 2007 r. wystąpiła w gospodarstwach rolników (wzrost odpowiednio o 18,6% i 50,1%). Drukarkę posiadała ponad 1/3 gospodarstw domowych ogółem oraz nieco ponad 2/3 gospodarstw pracujących na własny rachunek. W telefon komórkowy wyposażonych było 83,5% ogółu gospodarstw, w tym 98,1% gospodarstw pracujących na własny rachunek i 97,7% gospodarstw pracowników. Największą dynamikę w tym zakresie zaobserwowano w gospodarstwach emerytów i rencistów (wzrost o 12,5%). Znacznie zwiększył się odsetek gospodarstw wyposażonych w cyfrowy aparat fotograficzny o 34,2%, przy czym w grupie rolników aż o 59,0% a w grupie rencistów o 44,9%.

W 2008 r. nastąpił dalszy spadek odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w sprzęt audiowizualny tzw. starej generacji, tj. magnetowidy, odtwarzacze wideo. Odnotowano natomiast bardzo wysoką dynamikę wzrostu wyposażenia gospodarstw domowych w odtwarzacze DVD i MP3. Wyposażenie w te urządzenia deklarowało odpowiednio 47,7% oraz 27,5% gospodarstw domowych ogółem, przy czym najczęściej były to gospodarstwa pracujących na własny rachunek oraz gospodarstwa pracowników.

W sprzęt audiowizualny i multimedialny najlepiej wyposażone były gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek oraz pracowników, natomiast najwyższą pod tym

względem dynamiką charakteryzowały się gospodarstwa rolników oraz emerytów i rencistów.

Wśród sprzętu AGD relatywnie wysoką dynamiką charakteryzowało się wyposażenie gospodarstw domowych w zmywarkę do naczyń (o 28,5%). Pomimo wysokiej dynamiki posiada ją zaledwie 9,6% ogółu gospodarstw, a najlepiej wyposażone w zmywarkę są gospodarstwa pracujących na własny rachunek (29,6%).

Kuchenkę mikrofalową posiadało 46,1% gospodarstw domowych, przy czym najwyższe wskaźniki wyposażenia charakteryzowały gospodarstwa pracujących na własny rachunek (68,4%) oraz gospodarstwa pracowników (55,8%).

Coraz częściej gospodarstwa domowe zakupują pojazdy jednośladowe tj. motocykle, skutery czy motorowery – w 2008 roku w stosunku do 2007 r. zanotowano wzrost o 23,2%.

W dalszym ciągu obserwuje się spadek wyposażenia gospodarstw domowych w pralki i wirówki elektryczne (spadek o 13,6%). Wzrosło natomiast nieznacznie wyposażenie gospodarstw domowych w pralki automatyczne (o 2,4%).

Gospodarstwa domowe z województw: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego oraz łódzkiego są słabiej wyposażone w dobra trwałego użytku niż gospodarstwa z pozostałych województw. Przykładowo różnicowanie pomiędzy województwami w wyposażeniu gospodarstw domowych w komputery waha się w granicach od 49,7% w woj. świętokrzyskim (w tym z dostępem do Internetu 32,5%) do 62,2% w woj. pomorskim (z dostępem do Internetu – 53,0%).

Pomimo znacznie wyższej dynamiki wzrostu wyposażenia w dobra trwałego użytkowania gospodarstw domowych zamieszkujących wieś niż gospodarstw miejskich to nadal gospodarstwa domowe zamieszkujące miasto są lepiej wyposażone od gospodarstw domowych wiejskich. Dynamika wyposażenia w komputer z dostępem do Internetu na wsi wyniosła 143,7%, zaś w mieście 119,6%, natomiast wyposażenie kształtowało się na poziomie 33,6% wobec 51,5%. Wyjątek stanowią takie dobra jak rowery, pojazdy jednośladowe oraz samochody osobowe.

Gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu, a zwłaszcza rodziny pełne są zdecydowanie lepiej wyposażone w podstawowe przedmioty trwałego użytkowania niż gospodarstwa bez dzieci na utrzymaniu.

Gospodarstwa domowe bez osób niepełnosprawnych w składzie gospodarstwa domowego są natomiast lepiej wyposażone w przedmioty trwałego użytkowania (zwłaszcza w przedmioty „nowej generacji”) niż gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi.

Zasięg ubóstwa materialnego w Polsce w 2008 r. przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa¹

Z wstępnej analizy danych pochodzących z badania budżetów gospodarstw domowych za rok 2008 wynika, że we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych nastąpił wzrost zarówno dochodów jak i wydatków realnych. Utrzymała się obserwowana od 2006 r. pozytywna tendencja wskazująca na stopniowe ograniczanie rozmiarów ubóstwa skrajnego w Polsce.

Zasięg ubóstwa skrajnego - za granicę, którego przyjęto poziom minimum egzystencji² - oszacowano w 2008 r. na 5,6% osób wobec 6,6% osób w 2007 r. Stopa ubóstwa relatywnego³ wynosiła w latach 2007 i 2008 odpowiednio - 17,3% oraz 17,6%. Odsetek osób żyjących w rodzinach, w których poziom wydatków był niższy od tak zwanej ustawowej granicy ubóstwa⁴ wynosił w 2008 r. 10,6%; w roku 2007 - 14,6%. Spadek wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem ustawowym miał jednak miejsce przy utrzymaniu w 2007 i 2008 r. takiej samej nominalnej wartości progu ubóstwa, jaki obowiązywał również w końcu 2006 r. (od 1 października).

W roku 2008 zaobserwowano dalszy spadek liczby gospodarstw domowych żyjących w sferze ubóstwa subiektywnego. Odsetek gospodarstw domowych, których poziom dochodów był niższy od subiektywnych granic ubóstwa⁵ wyniósł w IV kwartale 2008 r. 15,3% (wobec 17,4% w IV kwartale 2007 r.).

Korzystne zmiany przejawiające się głównie spadkiem wskaźników zagrożenia ubóstwem skrajnym, odnotowano w 2008 r. zarówno w przypadku mieszkańców miast, jak i wsi. Zmniejszył się zasięg ubóstwa ekonomicznego wśród gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu.

¹ Mówiąc najbardziej ogólnie ubóstwo można pojmować w sposób absolutny lub względny.

W podejściu absolutnym ubogie są te gospodarstwa domowe, te osoby, które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe, niezależnie od tego, na jakim poziomie żyją lepiej sytuowane warstwy społeczeństwa. W podejściu względnym (relatywnym) ubóstwo rozważane jest jako forma nierówności, nadmiernego dystansu między poziomem życia poszczególnych grup ludności: ubogie są te osoby, rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych członków danego społeczeństwa.

W ujęciu obiektywnym gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostało uznane za ubogie, jeżeli poziom jego wydatków (w tym także wartość artykułów otrzymanych nieodpłatnie oraz pobranych z indywidualnego gospodarstwa rolnego (działki) bądź z prowadzonej działalności na własny rachunek) był niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa.

² Minimum egzystencji ustalane przez IPiSS uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.

³ Procent osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych.

⁴ Kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego.

⁵ Według metody lejdeckiej. Subiektywne granice ubóstwa dla określonego typu gospodarstw domowych odpowiadają mniej więcej poziomowi dochodów deklarowanych przez respondentów jako ledwie wystarczające.

Dla oceny zjawiska ubóstwa istotne jest również określenie jego głębokości, której powszechnie stosowaną miarą jest wskaźnik luki dochodowej lub wydatkowej⁶. Z badań budżetów gospodarstw domowych wynika, że w 2008 r. wskaźniki głębokości ubóstwa kształtowały się na podobnym poziomie jak w 2007 r. Wskaźnik średniej luki wydatkowej dla gospodarstw o wydatkach niższych od ustawowej granicy ubóstwa wyniósł w 2008 r. 20%, a dla gospodarstw żyjących w sferze ubóstwa relatywnego - 21% (w 2007 r. w przypadku obu granic - 21%). Poziom wydatków gospodarstw domowych ze sfery ubóstwa skrajnego był niższy średnio o 18% od minimum egzystencji przyjętego w danym roku za granicę ubóstwa (w 2007 r. - 19%). W przypadku gospodarstw żyjących w sferze ubóstwa subiektywnego, średnia luka dochodowa wynosiła zarówno w 2007, jak i w 2008 r. - ok. 26%.

Analiza wyników za 2008 r. potwierdza wnioski z lat poprzednich dotyczące społecznego zróżnicowania zasięgu ubóstwa w Polsce. Czynnikiem decydującym o statusie społecznym, w tym o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny, jest miejsce zajmowane na rynku pracy. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby i rodziny osób bezrobotnych. W 2008 r. wśród gospodarstw domowych, w skład których wchodziła przynajmniej jedna osoba bezrobotna, stopa ubóstwa skrajnego wynosiła ok. 14%, podczas gdy wśród gospodarstw, w których nie było osób bezrobotnych ok. 5%.

Zasięg ubóstwa jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej, a więc w zależności od przeważającego źródła utrzymania. W najtrudniejszej sytuacji były rodziny, których podstawę utrzymania stanowiły świadczenia społeczne (stopa ubóstwa skrajnego - 22%). Bardziej niż przeciętnie narażeni na ubóstwo są członkowie gospodarstw, których podstawę utrzymania stanowiły renty (ok. 10% w sferze ubóstwa skrajnego) oraz gospodarstwa rolników (ok. 9% osób żyjących poniżej minimum egzystencji). Pauperyzacji sprzyja również wykonywanie niskopłatnej pracy. Dotyczy to głównie osób o niskim poziomie wykształcenia, pracujących na stanowiskach robotniczych. W rodzinach, których główny strumień dochodów pochodził z pracy najemnej na stanowisku robotniczym, stopa ubóstwa skrajnego kształtowała się na poziomie ok. 8% (wobec ok. 1% wśród gospodarstw utrzymujących się głównie z pracy najemnej na stanowiskach nierobotniczych).

Utrzymało się też zjawisko relatywnie częstszego zagrożenia ubóstwem ludzi młodych, w tym dzieci, głównie z rodzin wielodzietnych. W 2008 r. poniżej minimum egzystencji żyło ok. 18% osób w rodzinach małżeństw z 4 i więcej dziećmi na utrzymaniu, 9% osób - w rodzinach małżeństw z 3 dziećmi na utrzymaniu i ok. 8% - w rodzinach niepełnych (samotnych matek lub ojców z dziećmi na utrzymaniu). Stopa ubóstwa skrajnego wśród dzieci i młodzieży do lat 18 wynosiła w 2008 r. ok. 9% (ok. 5% w miastach, ok. 12% na wsi). Osoby poniżej 18 roku życia stanowiły jedną trzecią (34%) populacji zagrożonej w tym roku skrajnym ubóstwem.

⁶ Wskaźnik ten informuje o ile procent przeciętne dochody (wydatki) gospodarstw uznanych za ubogie są niższe od wartości przyjętej za granicę ubóstwa.

Pomimo, że ubóstwo w Polsce dotyka częściej ludzi młodych, to wyniki analiz wskazują także na trudną sytuację części osób starszych. Z wiekiem starsi ludzie stają się coraz bardziej uzależnieni od emocjonalnego i fizycznego wsparcia ze strony innych. Ze względu na swój wiek i stan zdrowia osoby starsze mają ograniczone możliwości podejmowania aktywnych działań zmierzających do poprawy swojej sytuacji materialnej. Często są to osoby samotne, co pogłębia problemy finansowe. W 2008 r. wśród osób liczących co najmniej 65 lat - wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym wynosił ponad 3% (1,5% w miastach i ok. 7% na wsi). Osoby w wieku 65 i więcej lat stanowiły ok. 8% populacji żyjącej w gospodarstwach o wydatkach niższych od minimum egzystencji.

Czynnikiem zwiększającym ryzyko ubóstwa jest niepełnosprawność. W 2008 r. w gospodarstwach domowych, których głową gospodarstwa domowego była osoba niepełnosprawna prawnie stopa ubóstwa skrajnego kształtowała się na poziomie 7,5%, a w gospodarstwach z przynajmniej jednym niepełnosprawnym dzieckiem do lat 16 - wynosiła 11,5%.

Relatywnie najczęściej w ubóstwie żyją rodziny na wsi oraz w małych miasteczkach. Najbardziej ubóstwem dotknięci są mieszkańcy dużych aglomeracji miejskich. W 2008 r. w skrajnym ubóstwie w miastach żyło ok. 3% osób, w tym w dużych ośrodkach miejskich liczących co najmniej 500 tys. mieszkańców - ok. 1%, natomiast w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców - ok. 5%. Na wsi poniżej granicy ubóstwa przyjętej na poziomie minimum egzystencji żyło ok. 9% osób. Najwyższym odsetkiem ubogich osób na wsi odznaczały się rodziny nie mające własnego gospodarstwa rolnego i utrzymujące się głównie ze świadczeń społecznych innych niż emerytura i renta (ok. 32%). Mieszkańcy wsi stanowili prawie dwie trzecie (ok. 63%) ogółu osób przeznaczających na swoje utrzymanie mniej niż założono w koszyku minimum egzystencji.

Obserwuje się znaczne regionalne rozpiętości w ocenach zasięgu ubóstwa. Stopa ubóstwa skrajnego w poszczególnych województwach wahała się od ok. 2% w województwie opolskim, 3% - w mazowieckim do ok. 8-9% - w województwach: warmińsko-mazurskim, lubelskim, podlaskim, kujawsko-pomorskim i 11% w województwie świętokrzyskim.

Podsumowując, głębokie ubóstwo w 2008 r., podobnie jak w latach poprzednich, związane było z bezrobociem (zwłaszcza przy niskim poziomie wykształcenia głowy gospodarstwa domowego), z wielodzietnością oraz z faktem zamieszkania w małych ośrodkach miejskich oraz na wsi, szczególnie na obszarach dotkniętych bezrobociem strukturalnym.

ZAGROŻENIE UBÓSTWEM W POLSCE W LATACH 2000 - 2008

Granice ubóstwa	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	% osób w gospodarstwach domowych								
Relatywna ^{a)}	17,1	17,0	18,4	20,4	20,3	18,1	17,7	17,3	17,6
„Ustawowa” ^{b)}	13,6	15,0	18,5	18,1	19,2	18,1	15,1	14,6	10,6
Minimum egzystencji ^{c)}	8,1	9,5	11,1	10,9	11,8	12,3	7,8 ^{e)}	6,6	5,6
Subiektywna (lejdejska) ^{d)}	34,4	32,4	30,4	28,0	27,3	22,5	18,3	17,4	15,3

a) 50% średnich miesięcznych wydatków gospodarstw domowych.

b) Kwota, którą zgodnie z ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

c) Szacowane przez IPiSS. Minimum egzystencji ustalane przez IPiSS uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.

d) Procent gospodarstw domowych, dane dotyczą IV kwartału.

e) Zasięg ubóstwa skrajnego za granicę, którego przyjęto poziom minimum egzystencji oszacowano w 2006 r. na ok. 8% osób wobec ok. 12% osób w 2005 r. Przy czym tak duży spadek stopy ubóstwa skrajnego wynika nie tylko z poprawy sytuacji materialnej części gospodarstw domowych, ale także z niższego w porównaniu z rokiem 2005 poziomu minimum egzystencji szacowanego przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Gdyby za granice ubóstwa skrajnego przyjąć skorygowany wskaźnikiem wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych poziom granic obowiązujących w 2005 r. – to stopa ubóstwa skrajnego wyniosłaby 9,5%.

Źródło: Dane GUS; szacunki na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych.

GRANICE UBÓSTWA W IV KWARTALE 2007 i 2008 R.

Granice ubóstwa	Gospodarstwa 1 - osobowe		Gospodarstwo 4 - osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)	
	2007	2008	2007	2008
	w zł			
Relatywna ^{a)}	573	621	1547	1676
Ustawowa ^{b)}	477	477	1404	1404
Minimum egzystencji ^{c)}	389	418	1049	1129
Subiektywna (lejdejska) ^{d)}	1050	1109	1616	1653

a) 50% średnich miesięcznych wydatków gospodarstw domowych.

b) Kwota, którą zgodnie z ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

c) Minimum egzystencji ustalane przez IPiSS uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Od 2006 r. według skorygowanego w stosunku do lat poprzednich kosztu minimum egzystencji.

d) Subiektywne granice ubóstwa dla określonego typu gospodarstw domowych odpowiadają mniej więcej poziomowi dochodów deklarowanych przez respondentów jako ledwie wystarczające.

WSKAŹNIKI ZAGROŻENIA UBÓSTWEM WEDŁUG WYBRANYCH CECH SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH
GOSPODARSTW DOMOWYCH W LATACH 2007 – 2008

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej					
	relatywnej granicy ubóstwa ^{a)}		ustawowej granicy ubóstwa ^{b)}		minimum egzystencji ^{c)}	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Ogółem	17,3	17,6	14,6	10,6	6,6	5,6
Miasto	12,2	12,3	10,4	6,9	4,1	3,3
Wieś.....	25,5	26,1	21,9	16,7	10,5	9,2
Pracowników.....	16,9	17,2	14,8	10,5	6,1	5,2
Rolników.....	26,9	26,8	22,8	17,6	9,9	9,4
Pracujących na własny rachunek.....	8,6	8,5	7,1	5,0	2,9	2,0
Emerytów.....	11,7	13,0	8,1	6,2	4,0	3,8
Rencistów.....	25,3	28,7	20,1	16,4	11,3	9,8
Utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł.....	36,6	37,8	34,2	28,7	19,2	16,3
Typy gospodarstwa domowego						
1 osobowe	6,4	7,5	5,0	3,8	2,0	2,3
Małżeństwa:						
bez dzieci na utrzymaniu	5,9	5,8	2,4	1,5	1,7	1,5
z 1 dzieckiem	8,4	7,1	6,0	2,9	2,9	1,8
z 2 dzieci	15,2	15,2	13,3	8,6	5,2	3,8
z 3 dzieci	28,3	28,1	27,3	20,7	10,5	8,8
z 4 dzieci i więcej na utrzymaniu	48,9	45,0	52,4	37,8	25,4	17,9
matka lub ojciec z dziećmi na utrzymaniu	19,1	21,6	18,2	15,3	6,9	7,7

Źródło: Szacunek na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych.

WSKAŹNIKI ZAGROŻENIA UBÓSTWEM W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH Z OSOBAMI
NIEPEŁNOSPRAWNYMI PRAWNIE W LATACH 2007-2008

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej					
	minimum egzystencji		relatywnej granicy ubóstwa		ustawowej granicy ubóstwa	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Ogółem gospodarstwa domowe .	6,6	5,6	17,3	17,6	14,6	10,6
Gospodarstwa domowe z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną.....	8,4	7,2	21,8	22,0	17,6	12,8
w tym:						
z niepełnosprawną głową gospodarstwa domowego	9,1	7,5	21,9	23,2	17,3	12,2
przynajmniej z 1 dzieckiem do lat 16 posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności.....	14,2	11,5	32,2	32,2	31,9	25,8
Bez osób niepełnosprawnych	6,0	5,1	15,8	16,3	13,6	10,0

Źródło: Szacunek na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych.

WSKAŹNIKI ZAGROŻENIA UBÓSTWEM WEDŁUG WOJEWÓDZTW W LATACH 2007-2008

Województwa	% osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej					
	minimum egzystencji		relatywnej granicy ubóstwa		ustawowej granicy ubóstwa	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Polska	6,6	5,6	17,3	17,6	14,6	10,6
Województwa:						
Dolnośląskie	5,4	5,3	15,0	17,2	12,6	10,5
Kujawsko-pomorskie	7,9	7,5	20,1	22,9	17,1	14,9
Lubelskie	10,5	8,3	24,4	23,7	20,3	15,3
Lubuskie	4,4	3,8	12,5	11,8	9,6	7,0
Łódzkie	5,9	4,6	15,2	14,1	13,2	7,5
Małopolskie	5,6	4,6	17,0	15,9	14,0	9,2
Mazowieckie.....	4,7	3,4	13,5	11,8	11,1	7,0
Opolskie	3,7	1,8	11,2	11,1	9,3	6,8
Podkarpackie	8,4	5,3	21,8	20,4	19,0	12,3
Podlaskie.....	10,1	8,4	23,9	23,1	19,5	14,4
Pomorskie	7,4	6,3	17,3	18,2	14,9	10,9
Śląskie.....	4,8	4,6	13,5	17,0	11,7	9,5
Świętokrzyskie	11,0	11,3	25,1	27,1	22,0	18,0
Warmińsko-mazurskie .	10,6	9,4	24,4	24,5	20,1	14,7
Wielkopolskie	6,9	5,4	19,2	18,4	16,1	10,6
Zachodniopomorskie....	5,8	5,7	14,9	16,4	13,5	11,7

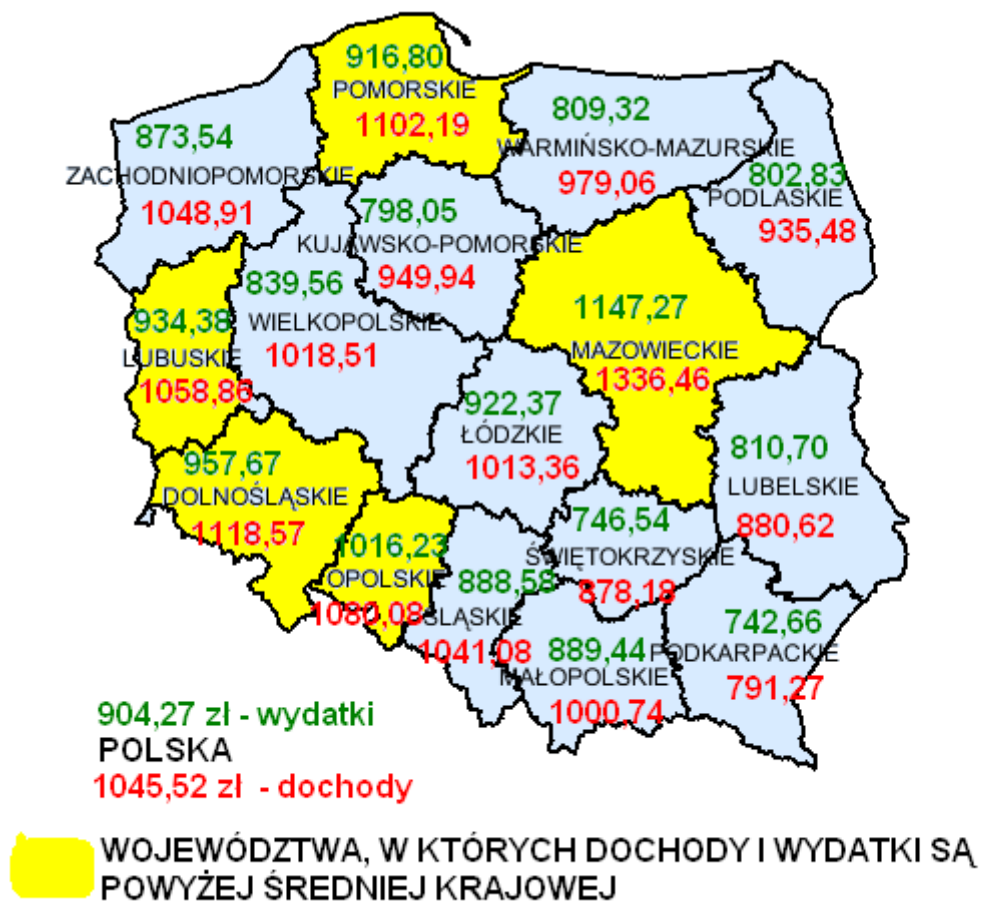
Źródło: Szacunki GUS na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych

A N E K S

 TABL. 1. PRZECIĘTNY MIESIĘCZNY DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY W GOSPODARSTWACH
DOMOWYCH WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W 2008 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Gospodarstwa domowe						
	ogółem	w tym					
		pracowni- ków	rolników	pracują- cych na własny rachunek	emerytów i rencistów		
razem	emerytów				rencistów		
DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY w tym dochód do dyspozycji DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY w tym dochód do dyspozycji DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY w tym dochód do dyspozycji Dochód z pracy najemnej w tym z pracy dorywczej Dochód z gospodarstwa indy- widualnego w rolnictwie Dochód z pracy na własny rachunek Dochód ze świadczeń z ubez- pieczeń społecznych i świad- czeń pomocy społecznej w tym z: emerytur rent z tytułu niezdolności do pracy zasiłków dla bezrobotnych Dochód z własności oraz z wy- najmu budynków i budowli nie związanych z działalno- ścią gospodarczą Pozostały dochód w tym dary od osób prywatnych	w złotych na osobę						
	1045,52	1049,84	887,35	1338,51	1031,94	1096,87	802,38
	1006,57	1016,62	856,76	1288,22	978,13	1037,32	767,43
	w % (2007 = 100) - nominalnie						
	112,6	114,7	104,8	107,0	110,1	109,8	106,3
	112,5	114,7	104,4	106,6	110,2	109,9	106,3
	w % (2007 = 100) - realnie						
	108,0	110,3	100,4	103,4	104,9	104,7	101,1
	108,0	110,2	100,0	103,0	105,0	104,8	101,1
	w odsetkach dochodu rozporządzalnego						
	53,6	83,3	10,4	15,1	9,7	9,7	9,3
	1,2	1,5	0,8	0,4	0,7	0,6	1,3
	4,1	0,5	69,5	0,3	0,5	0,3	1,0
	8,8	1,7	1,4	75,1	1,0	1,1	0,6
	28,6	10,3	16,3	6,6	84,7	85,2	82,4
	19,4	4,6	9,0	3,4	67,2	80,2	4,4
	3,1	1,7	2,7	1,0	7,6	2,3	33,5
0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,3	
0,3	0,2	0,1	0,3	0,3	0,3	0,1	
4,5	4,0	2,3	2,6	3,9	3,3	6,5	
4,0	3,4	1,8	2,4	3,3	2,9	5,5	

Rys. 1 Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według województw w 2008 r.

TABL. 2. PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYDATKI W GOSPODARSTWACH
DOMOWYCH WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W 2008 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Gospodarstwa domowe						
	ogółem	w tym					
		pracowni- ków	rolników	pracują- cych na własny rachunek	emerytów i rencistów		
					razem	emerytów	rencistów
WYDATKI OGÓŁEM	904,27	887,03	693,57	1193,00	935,31	981,77	771,03
	<i>w złotych na osobę</i>						
	<i>w odsetkach</i>						
Towary i usługi konsumpcyjne	95,7	96,3	95,6	95,8	94,2	94,0	95,5
w tym:							
żywność i napoje							
bezalkoholowe	25,6	24,4	32,7	20,3	28,9	28,4	31,4
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	2,6	2,8	2,5	2,3	2,4	2,3	2,7
towary nieżywnościowe							
i usługi	65,9	67,2	58,8	72,1	62,0	62,3	60,6
odzież i obuwie	5,5	6,1	5,6	6,9	3,4	3,4	3,4
użytkowanie mieszkania							
i nośniki energii	18,9	17,6	15,7	16,5	23,0	22,8	24,1
w tym nośniki energii ^{a)}	10,7	9,5	9,9	9,0	14,3	14,1	14,9
wyposażenie mieszkania							
i prowadzenie gospodarstwa domowego	5,5	5,7	5,6	6,0	4,8	4,8	5,0
zdrowie	4,8	3,7	3,6	3,7	8,2	8,2	8,0
w tym:							
artykuły farmaceutyczne	2,9	1,9	2,2	1,7	6,0	6,0	5,9
usługi ambulatoryjne							
i medycyny niekonwencjonalnej	1,5	1,4	1,3	1,7	1,5	1,5	1,5
transport	10,1	11,2	11,1	14,0	5,8	6,1	4,4
łączność	4,8	4,8	4,7	5,0	4,5	4,5	4,8
rekreacja i kultura	7,9	8,7	5,3	9,8	6,0	6,1	5,4
w tym artykuły przeznaczone do celów edukacyjnych	0,5	0,6	0,8	0,6	0,2	0,1	0,3
edukacja	1,2	1,6	1,1	1,6	0,3	0,2	0,3
restauracje i hotele	2,0	2,2	1,2	3,1	1,1	1,0	1,2
inne towary i usługi	5,2	5,4	4,7	5,5	4,9	5,1	4,2
w tym higiena osobista	2,8	3,1	2,0	3,2	2,3	2,3	2,2
Wydatki pozostałe	4,3	3,7	4,4	4,2	5,8	6,0	4,5
w tym dary przekazane innym gospodarstwom domowym	3,5	3,1	4,0	3,5	4,7	5,0	3,6

a) Energia (elektryczna, ciepła, gaz, opał).

TABL. 3. DYNAMIKA PRZECIĘTNYCH MIESIĘCZNYCH WYDATKÓW W GOSPODARSTWACH
DOMOWYCH WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W 2008 R. (2007 = 100)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Gospodarstwa domowe						
	ogółem	w tym					
		pracowni- ków	rolników	pracują- cych na własny rachunek	emerytów i rencistów		
					razem	emerytów	rencistów
WYDATKI OGÓŁEM - nominalne	111,6	112,1	112,8	109,1	110,3	109,7	108,7
Towary i usługi konsumpcyjne	111,6	111,9	112,6	108,7	110,4	109,9	108,9
w tym:							
żywność i napoje							
bezalkoholowe	107,1	107,3	106,1	105,4	108,0	107,3	108,8
napoje alkoholowe i wyroby							
tytoniowe	109,0	109,4	102,5	104,9	108,8	110,1	103,1
towary nieżywnościowe							
i usługi	113,1	113,2	116,8	109,9	111,4	110,9	109,5
odzież i obuwie	107,5	108,1	106,4	101,9	104,6	104,0	103,6
użytkowanie mieszkania							
i nośniki energii	114,5	113,8	119,1	118,6	114,8	115,0	111,1
w tym nośniki energii ^{a)}	113,9	113,8	116,2	118,4	114,8	114,9	111,5
wyposażenie mieszkania							
i prowadzenie gospo-							
darstwa domowego	110,2	112,0	106,8	108,8	105,3	102,5	113,5
zdrowie	109,1	111,8	116,4	115,6	107,9	105,4	114,3
w tym:							
artykuły farmaceutyczne	107,5	109,6	113,8	110,0	109,5	107,4	114,3
usługi ambulatoryjne							
i medycyny niekonwen-							
cjonalnej	112,4	112,7	124,2	115,3	108,5	104,5	122,8
transport	120,7	119,8	119,7	112,9	122,3	122,1	112,1
łączność	105,7	106,1	110,0	100,0	104,7	103,6	106,1
rekreacja i kultura	116,8	118,6	126,8	102,9	113,1	110,6	117,9
w tym artykuły prze-							
znaczone do celów							
edukacyjnych	109,9	111,4	97,6	109,0	98,0	91,2	117,3
edukacja	101,3	100,3	106,0	103,4	73,1	76,1	63,3
restauracje i hotele	117,5	116,5	179,6	117,6	105,5	106,8	100,5
inne towary i usługi	110,5	108,3	118,5	108,1	110,9	113,8	93,5
w tym higiena osobista	111,3	109,7	113,3	107,5	113,1	113,1	108,9
Wydatki pozostałe	113,3	116,6	117,8	118,4	108,0	106,5	106,5
w tym dary przeka-							
zane innym gospo-							
darstwom domowym	113,6	118,4	118,9	119,9	106,1	104,5	105,1
WYDATKI GOSPODARSTWA DOMOWEGO realnie	107,1	107,8	108,0	105,4	105,1	104,6	103,4
w tym:							
Towary i usługi konsumpcyjne	107,1	107,6	107,8	105,0	105,2	104,8	103,5

a) Energia (elektryczna, ciepła, gaz, opał).

TABL. 4. PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE SPOŻYCIE^{a)} NIEKTÓRYCH ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH
NA 1 OSOBĘ WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W 2008 R.

ARTYKUŁY ŻYWNOŚCIOWE	Jednostka miary	Gospodarstwa domowe						
		ogółem	w tym					
			pracowników	rolników	pracujących na własny rachunek	emerytów i rencistów		
						razem	emerytów	rencistów
Pieczywo	kg	5,06	4,74	6,31	4,13	5,83	5,76	6,09
Makaron	kg	0,37	0,34	0,35	0,33	0,46	0,46	0,45
Mąka	kg	0,88	0,73	1,33	0,65	1,24	1,26	1,17
Kasze, ryż, płatki	kg	0,41	0,35	0,37	0,36	0,60	0,61	0,56
Mięso	kg	5,60	5,07	7,06	5,08	6,82	6,90	6,53
w tym:								
mięso surowe	kg	3,09	2,75	4,22	2,90	3,78	3,83	3,60
w tym drób	kg	1,48	1,32	1,62	1,30	1,91	1,92	1,87
przetwory mięsne i inne produkty zawierające mięso	kg	2,39	2,21	2,72	2,08	2,85	2,88	2,76
w tym wędliny wysokogatunkowe i kielbasy trwałe ^{b) c)}	kg	0,64	0,61	0,65	0,70	0,73	0,77	0,59
Ryby ^{c)}	kg	0,47	0,42	0,42	0,47	0,63	0,66	0,53
Mleko świeże	l	3,64	3,11	5,50	3,16	4,63	4,66	4,56
Sery	kg	0,88	0,85	0,73	0,95	1,01	1,04	0,90
Śmietana i śmietanka	kg	0,40	0,35	0,44	0,34	0,54	0,55	0,51
Jaja	szt	13,05	11,60	16,18	11,24	16,51	16,51	16,51
Tłuszcze	kg	1,39	1,25	1,53	1,16	1,81	1,82	1,76
tłuszcze zwierzęce	kg	0,45	0,37	0,57	0,41	0,63	0,65	0,56
w tym masło	kg	0,29	0,25	0,27	0,31	0,39	0,41	0,32
tłuszcze roślinne	kg	0,94	0,88	0,96	0,74	1,18	1,16	1,20
w tym margaryna i inne twarde tłuszcze roślinne	kg	0,48	0,46	0,53	0,33	0,57	0,55	0,62
Owoce	kg	3,59	3,24	3,66	3,67	4,51	4,73	3,73
Warzywa	kg	10,51	9,23	13,52	8,43	13,71	13,93	12,93
w tym ziemniaki	kg	5,27	4,59	7,45	3,66	6,94	6,98	6,82
Cukier	kg	1,41	1,20	2,12	1,06	1,91	1,94	1,81

a) Bez spożycia w placówkach gastronomicznych. b) Polędwica, szynka, baleron i kielbasy trwałe.

c) Bez wyrobów garmazeryjnych i panierowanych.

TABL.5. DYNAMIKA PRZECIĘTNEGO MIESIĘCZNEGO SPOŻYCIE^{a)} NIEKTÓRYCH ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH NA 1 OSOBĘ WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W 2008 R. (2007=100)

ARTYKUŁY ŻYWNOŚCIOWE	Gospodarstwa domowe						
	ogółem	w tym					
		pracow- ników	rolników	pracują- cych na	emerytów i rencistów		
					razem	emerytów	rencistów
Pieczywo	95,7	96,0	96,8	95,4	96,8	96,6	97,9
Makaron	97,4	97,1	100,0	94,3	95,8	95,8	97,8
Mąka	97,8	100,0	95,0	100,0	98,4	100,0	93,6
Kasze, ryż, płatki	95,3	100,0	92,5	94,7	95,2	96,8	93,3
Mięso	103,9	103,9	102,6	105,4	105,6	104,2	108,7
w tym:							
mięso surowe	100,7	100,4	101,2	102,8	102,4	101,1	105,9
w tym drób	102,8	103,9	101,3	103,2	103,2	93,0	103,9
przetwory mięsne i inne pro- dukty zawierające mięso	108,6	108,9	104,2	109,5	110,0	109,5	112,2
w tym wędliny wysoko- gatunkowe i kielbasy trwałe ^{b) c)}	106,7	107,0	97,0	106,1	109,0	106,9	113,5
Ryby ^{c)}	104,4	105,0	107,7	97,9	106,8	108,2	103,9
Mleko świeże	94,8	95,4	96,0	96,6	95,3	94,5	98,5
Sery	100,0	100,0	100,0	100,0	101,0	100,0	102,3
Śmietana i śmietanka	100,0	102,9	91,7	97,1	100,0	100,0	102,0
Jaja	96,7	97,5	96,9	97,4	97,3	96,2	100,7
Tłuszcze	97,9	98,4	98,7	99,1	99,5	99,5	99,4
tłuszcze zwierzęce	95,7	94,9	98,3	93,2	94,0	94,2	94,9
w tym masło	96,7	96,2	96,4	93,9	95,1	95,3	91,4
tłuszcze roślinne	98,9	76,1	72,9	98,6	86,2	88,7	76,3
w tym margaryna i inne twarde tłuszcze roś- linne	98,0	97,9	98,1	103,1	101,8	100,0	103,3
Owoce	105,6	105,9	110,2	101,1	105,9	105,3	104,8
Warzywa	97,6	98,9	98,9	96,7	97,4	97,3	96,7
w tym ziemniaki	94,1	95,6	97,9	92,0	93,9	94,1	93,7
Cukier	99,3	98,4	106,5	100,0	102,7	102,1	103,4

a) Bez spożycia w placówkach gastronomicznych. b) Polędwica, szynka, baleron i kielbasy trwałe.

TABL. 6. WYPOSAŻENIE W NIEKTÓRE PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA ^{a)} GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W 2008 R.

PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA	Gospodarstwa domowe						
	ogółem	w tym					
		pracowni- ków	rolników	pracują- cych na własny rachunek	emerytów i rencistów		
					razem	emerytów	rencistów
	w % gospodarstw wyposażonych w dane dobro						
Odbiornik telewizyjny	98,48	98,72	99,40	98,53	98,85	98,91	98,62
Urządzenie do odbioru TV satelitarnej lub kablowej	55,89	63,62	32,90	70,97	47,05	48,48	41,89
Zestaw kina domowego	15,46	21,63	12,29	32,34	5,03	5,19	4,44
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	43,33	57,15	47,05	63,37	21,04	20,92	21,45
Odtwarzacz MP3	27,51	39,31	26,64	46,09	7,36	6,67	9,85
Odtwarzacz płyt kompaktowych	14,55	19,32	14,01	23,98	6,60	6,76	6,03
Magnetowid, odtwarzacz	34,47	39,28	40,50	43,81	26,96	28,16	22,64
Odtwarzacz DVD	47,72	61,62	51,74	68,00	25,85	26,01	25,26
Kamera wideo	8,92	11,67	4,62	24,46	3,24	3,45	2,46
Aparat fotograficzny cyfrowy	38,04	52,33	32,96	70,84	13,93	14,51	11,82
Komputer osobisty	56,44	76,00	62,58	85,93	23,65	23,42	24,52
z dostępem do Internetu	45,65	62,46	38,90	76,50	18,14	18,40	17,22
bez dostępu do Internetu	11,74	14,86	24,47	11,51	5,77	5,29	7,50
Drukarka	37,09	50,23	43,67	67,21	13,70	13,85	13,18
Telefon komórkowy	83,53	97,68	92,10	98,12	59,96	59,81	60,54
Pralka i wirówka elektryczna lub pralka automatyczna	97,31	98,42	98,92	99,03	96,50	96,71	95,74
pralka i wirówka elektryczna	19,58	14,60	43,37	7,70	25,72	24,63	29,65
pralka automatyczna	86,68	92,16	80,83	96,91	79,75	81,15	74,73
Odkurzacz elektryczny	95,09	96,52	95,22	97,70	94,01	94,55	92,05
Chłodziarka lub zamrażarka	98,76	98,96	99,69	99,44	98,75	98,87	98,36
chłodziarka	98,41	98,61	98,98	99,09	98,43	98,54	98,03
zamrażarka	35,31	35,05	81,91	40,14	31,08	31,28	30,38
Kuchenka mikrofalowa	46,14	55,84	48,92	68,41	29,40	30,06	27,00
Robot kuchenny	61,09	69,05	72,72	77,16	48,25	49,81	42,60
Zmywarka do naczyń	9,56	11,36	8,92	29,57	4,00	4,38	2,62
Rower (bez dziecięcego)	63,57	71,56	91,21	73,02	49,38	49,32	49,57
Motocykl, skuter, motorower	5,21	6,14	16,19	8,16	2,40	2,33	2,64
Samochód osobowy	54,65	67,42	87,29	88,35	30,74	33,03	22,47

a) Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów.

TABL. 7. DYNAMIKA WYPOSAŻENIA W NIEKTÓRE PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA
GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W 2008 R.

PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA	Gospodarstwa domowe						
	ogółem	w tym					
		pracowni- ków	rolników	pracują- cych na własny rachunek	emerytów i rencistów		
					razem	emerytów	rencistów
w % (2007 r. = 100)							
Odbiornik telewizyjny	99,95	99,72	99,67	99,87	100,43	100,47	100,25
Urządzenie do odbioru TV satelitarnej lub kablowej	107,85	107,92	112,29	104,69	106,11	104,96	108,05
Zestaw kina domowego	108,42	104,44	131,16	108,38	108,17	112,83	93,08
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	96,57	94,87	95,53	96,37	95,81	96,36	94,45
Odtwarzacz MP3	126,02	124,95	129,26	109,79	119,48	114,21	138,15
Odtwarzacz płyt kompaktowych	105,05	102,82	100,21	95,81	112,44	117,16	97,73
Magnetowid, odtwarzacz	87,84	85,65	86,76	83,99	91,30	91,64	87,35
Odtwarzacz DVD	117,54	113,00	120,49	112,21	126,84	126,45	127,64
Kamera wideo	113,63	112,64	104,29	101,41	120,00	115,77	132,26
Aparat fotograficzny cyfrowy	134,18	130,50	159,00	119,88	140,42	138,06	144,85
Komputer osobisty	112,77	109,59	118,61	105,86	115,42	116,06	114,53
z dostępem do Internetu	124,62	122,09	150,14	108,66	126,32	124,83	130,06
bez dostępu do Internetu	82,50	76,84	89,77	91,28	90,72	93,13	89,39
Drukarka	110,52	108,56	118,51	104,20	108,90	108,03	111,13
Telefon komórkowy	105,28	101,68	103,45	100,85	112,50	113,34	110,29
Pralka i wirówka elektryczna lub pralka automatyczna	100,21	100,22	99,58	100,26	100,17	100,09	100,22
pralka i wirówka elektryczna	86,37	87,64	88,60	72,10	87,84	86,51	93,50
pralka automatyczna	102,40	101,34	101,94	100,49	103,37	103,00	103,46
Odkurzacz elektryczny	100,30	99,89	100,25	99,89	100,83	100,60	101,18
Chłodziarka lub zamrażarka	99,90	99,84	99,77	100,34	100,07	100,08	100,03
chłodziarka	99,89	99,86	99,62	100,02	100,08	100,01	100,24
zamrażarka	104,16	105,92	99,71	102,74	102,44	101,56	104,83
Kuchenka mikrofalowa	108,69	106,30	116,45	101,69	109,62	110,68	104,61
Robot kuchenny	102,14	100,86	102,92	101,51	101,73	100,81	102,68
Zmywarka do naczyń	128,49	125,66	162,18	118,61	128,62	127,33	122,43
Rower (bez dziecięcego)	100,98	100,01	99,27	101,91	101,17	100,51	103,23
Motocykl, skuter, motorower	123,17	128,72	122,56	117,07	105,26	106,88	102,33
Samochód osobowy	104,12	103,50	100,94	100,60	102,19	100,21	104,85